

move, već povlače očite paralele posebno po pitanju postepenosti odgoja i ontološkog polazišta samog odgoja. Čovjek je krunsko stvorenje, stvoreno od Boga koje se neodgojem, neobrazovanjem i neurednom životnom praksom spušta na najniže etičke i moralne razine. Cilj je razviti dobar i potpunog čovjeka najsličnijeg onom idealu kakav je izvorno i stvoren.

U devetom i posljednjem poglavlju zaokružuje se čitava knjiga i autori mu određuju pomalo i provokativan naslov: »Čemu opća pedagogija?«. Autori u ovom poglavlju sumiraju glavnu ideju knjige – svrha odgoja uvijek je u čovjeku, a nikad izvan njega, a pedagogija je »svrhovito vođenje čovjeka prema dobru ili prema boljem obliku čovjeka« (str. 243). Opća pedagogija nudi temelj, kategorije i identitet pedagogije kao znanosti, a posebne pedagogije, koristeći te temelje i kategorije dodatno učvršćuju identitet pedagogije, tako posebne i opća pedagogija tek u jedinstvu tvore zbiljsku pedagogiju.

Knjiga je pisana izuzetno zanimljivo i, iako koristi kompleksnije filozofske pojmove, razumljiva je svakom motiviranom praktičaru i istraživaču odgojno-obrazovne prakse. Manje poznati pojmovi uvode se postepeno i dobro su razjašnjeni u samom tekstu ili u bilješkama. Ova knjiga ističe ideje o slobodi čovjeka, potencijalu čovjeka za samooblikovanje, svrsi odgoja koja se uvijek nalazi u samom čovjeku i svrsi odgajatelja, koji da bi bio dobar odgajatelj, treba razumjeti sve navedeno i voditi odgajnika pre-

ma toj odgovornoj slobodi i umanjivati svoju ulogu sve do vremena kada više nije potreban. Samim time knjigu treba preporučiti svim praktičarima pedagogije koji žele bolje shvatiti, ali i preispitati temelje svog djelovanja.

Marta Smiljanić

Sanja Tatalović Vorkapić (ur.),
Dobrobit djece tijekom
prijelaznih perioda:
Empirijska provjera Ekološko-
dinamičkog modela
Psihologija dobrobiti djece vol. 3

Rijeka: Sveučilište u Rijeci,
Učiteljski fakultet, 2024., 245 str.

Knjiga *Dobrobit djece tijekom prijelaznih perioda: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela – Psihologija dobrobiti djece vol. 3* znanstvena je monografija objavljena 2024. godine u izdanju Učiteljskog fakulteta u Rijeci. Nastala je kao rezultat petogodišnjeg znanstveno-istraživačkog projekta usmjerenog na istraživanje kompleksnih prijelaznih razdoblja u razvoju djeteta – iz obitelji u vrtić i iz vrtića u školu. Autorica ove monografije, prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić, redovita je profesorica na Učiteljskom fakul-

tetu Sveučilišta u Rijeci. U njenom se fokusu istraživanja često nalaze teme iz područja psihologije ličnosti, psihologije dobrobiti, pozitivne psihologije i mentalnog zdravlja djece, a iz navedenih područja ima i velik broj objavljenih znanstvenih radova. Ova monografija treća je u nizu: autorica monografije prethodno je već objavila monografiju *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću – Psihologija dobrobiti djece vol. 1* (2020) te *Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe – Psihologija dobrobiti djece vol. 2*, objavljenu 2021. godine.

Temeljena na Ekološko-dinamičkom modelu prijelaznih perioda, ova monografija prikazuje višedimenzionalnu mrežu odnosa koji oblikuju prijelaz i prilagodbu djeteta te analizira ulogu svih relevantnih dionika u tom procesu – djeteta, roditelja, odgajatelja i učitelja. Monografija je napisana na hrvatskom jeziku i ima ukupno 245 stranica, podijeljenih u jedanaest tematski povezanih poglavlja. Na kraju monografije nalaze se literatura, prilozi, sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku te kratka bilješka o autorici.

Prvo poglavlje, naslovljeno »Uvod u projekt *Dobrobit djece u prijelaznim životnim periodima: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela*«, pruža glavne informacije o samom istraživačkom projektu, ali i definira glavne konstrukte koji su ispitivani tijekom projekta. Autorica jasno i potkrepljeno primjerima defi-

nira prijelazne periode, kako općenito, tako i u kontekstu odgoja i obrazovanja.

U drugom poglavlju, »Socijalno-emocionalna dobrobit i razvoj djece u društveno-kulturalnom kontekstu prijelaznih perioda«, autorica problematizira definiranje i teorijska određenja koncepta dobrobiti, ali i naglašava važnost integracije spoznaja iz dvaju pravaca – razvojnih i kontekstualnih teorija. U ovom su poglavlju prikazani i modeli dobrobiti odraslih te razvojni modeli kao osnova za model dobrobiti djece. Kratko je prikazan i Bronfenbrennerov model ekoloških sustava, s obzirom na to da je on preteča suvremenom Ekološko-dinamičkom modelu koji je validiran u ovom istraživačkom projektu. Naposlijetku, prikazan je i višedimenzionalni model dobrobiti djece, gdje se naglašava da je potrebno dijete gledati holistički te pratiti dječju dobrobit.

U trećem poglavlju, »Prijelazni periodi i struktura prijelaza u odnosu na razvoj djece«, dodatan se naglasak stavlja na dječji razvoj. Ovdje se odgojno-obrazovni prijelazni periodi sagledavaju kao razvojni prijelazi, a dodatno se razjašnjavaju i koncepti razvojne niše i vođenog sudjelovanja. Na kraju ovog poglavlja prikazana je struktura prijelaza.

»Teorijski modeli prijelaznih perioda i Ekološko-dinamički model prijelaza« naslov je četvrtog poglavlja u kojemu su dodatno razjašnjeni neki teorijski modeli prijelaznih perioda, kao i Ekološko-dinamički model

prijelaza. Ovo poglavlje posebno je zanimljivo jer su dijelovi određenih teorija prikazani grafički što olakšava razumijevanje napisanog i održava pažnju čitatelja.

U petome poglavlju, »Kako osigurati dobrobit djece u prijelaznim periodima? – Metodologija istraživanja«, kao što mu i naslov govori, prikazana je metodologija istraživanja. Istraživanje je imalo tri ključna cilja. Prvi cilj bio je ispitati kvalitetu prilagodbe i prijelaza iz obitelji u vrtić te iz predškole u osnovnu školu, dok je drugi cilj bio ispitati intrapersonalne i interpersonalne čimbenike prijelaznih perioda djece koji su vezani uz djecu, odgajatelje, roditelje i učitelje. Posljednji cilj bio je ispitati odnos između čimbenika značajnih za kvalitetu prijelaza i prilagodbe kod djece rane i predškolske, ali i djece osnovnoškolske dobi. Metodološki pristup temeljio se na mješovitom dizajnu (kvantitativne i kvalitativne metode) s podacima prikupljenima s 946 djece, 302 roditelja, 77 odgajatelja i 14 učiteljica. Za prikupljanje podataka korištene su različite upitničke mjere (samoprocjena i procjena ponašanja djece), ali i lutkarski intervjui s djecom. Na kraju je opisan i sam proces prikupljanja podataka.

U šestom poglavlju, »Kvaliteta prijelaza iz obiteljskog doma u jaslice ili dječji vrtić te iz dječjeg vrtića/predškole u osnovnu školu – nalazi istraživanja«, prezentiran je veliki broj rezultata istraživanja. Prvi dio nalaza odnosi se na percepciju odgajatelja i učitelja o kvaliteti prijelaznih perioda

djece, gdje je uočeno kako ispitanici imaju poteškoće tijekom procesa prijelaza, zbog čega autorica naglašava potrebu daljnjeg istraživanja kako bi se utvrdilo o kakvim se točno poteškoćama radi. S druge strane, prijelazni se periodi, kao i kvaliteta suradnje s roditeljima, procjenjuju zadovoljavajućima. Ipak, pokazalo se kako učiteljice većom nego odgajateljice procjenjuju kvalitetu suradnje s roditeljima. U ovom se poglavlju ističu i zanimljivi nalazi vezani za kvalitetu prijelaznih perioda s obzirom na spol i dob djeteta. Posebno je značajan rezultat koji pokazuje kako odgajatelji i učitelji smatraju dječji temperament ključnim za kvalitetu prilagodbe i prijelaza. Autorica naglašava da je iz tog razloga ključno daljnje educiranje osoba koje rade s djecom kako bi osvijestili i ostale čimbenike važne za kvalitetu prijelaza, a sve u svrhu povećanja dječje dobrobiti. Nakon toga, prikazane su i korelacijske analize između varijabli vezanih za kvalitetu prijelaza i socio-demografskih varijabli (djece, odgajatelja i učitelja) posebno za vrtić i školu. Svi ovi rezultati prvo su prikazani za procjene odgajatelja i učitelja, a zatim na isti način i za procjene roditelja.

Sedmo poglavlje, naslova »Što kažu djeca rane, predškolske i osnovnoškolske dobi o svojem odnosu prema dječjem vrtiću, odnosno osnovnoj školi?«, donosi rezultate istraživanja vezane uz djecu, a koji su prikupljeni polustrukturiranim intervjuom s ginjol lutkama. U ovom dijelu istraživanja sudjelovao je jednak broj dje-

čaka i djevojčica u dobi od jedne do devet godina, pri čemu je bilo najviše dvogodišnjaka i trogodišnjaka. Percepcija djece o vrtiću i osnovnoj školi pokazala se pozitivnom, ali je nešto bolja bila kod djevojčica nego kod dječaka. U ovom poglavlju ponovno možemo vidjeti grafički i tekstualno opisane sve dobivene rezultate, kao i neke fotografije postupka istraživanja. Osim toga, autorica kritički promišlja o mogućim nedostacima ovog dijela istraživanja (npr. adekvatnosti pitanja postavljenima djeci u intervjuima).

U osmom poglavlju, »Intrapersonalni i interpersonalni čimbenici djece rane, predškolske i osnovnoškolske dobi: procjene odgajatelja i učiteljica te roditelja«, ponovno se prikazuju rezultati procjena odgajatelja, učiteljica i roditelja, pri čemu je ovdje fokus bio na čimbenicima poput temperamenta, socio-emocionalne dobrobiti i otpornosti. Rezultati su pokazali da odgojatelji/učiteljice procjenjuju djecu srednje emocionalnom i aktivnom te visoko socijabilnom. Što se tiče snage i poteškoća, utvrđene su niske razine emocionalnih problema i problema u ponašanju te srednje razine hiperaktivnosti, problema s vršnjacima i prosocijalnoga ponašanja. Rezultati ukazuju i na visoke razine samokontrole i uživanja u istraživanju kod djece, a srednje razine ostalih dimenzija socijalno-emocionalne dobrobiti i otpornosti. Što se tiče obrasca nesigurne privrženosti kod djece, on je procijenjen kao nisko izražen. Procijenjene su i razine

bliskosti i konflikta u odnosu s odgajateljima/učiteljicama te se pokazalo kako postoje visoke razine bliskosti, a niske razine konflikata. Kod svake karakteristike kratko su komentirane i razlike među djecom rane i predškolske dobi i osnovnoškolaca. Na isti način i istim redoslijedom prikazani su rezultati procjena od strane roditelja. Ukratko, roditelji djecu procjenjuju srednje emocionalnom i aktivnom te visoko socijabilnom. Što se tiče snaga i poteškoća, problema u ponašanju, hiperaktivnosti i prosocijalnog ponašanja procjenjuju ih više u odnosu na procjene odgajatelja/učiteljica, dok su procjene emocionalnih problema i problema s vršnjacima niže od procjena odgajatelja/učiteljica. Kada govorimo o socijalno-emocionalnoj dobrobiti, roditelji sve dimenzije procjenjuju višima u odnosu na odgajateljice i učiteljice, dok su njihovi rezultati vezani uz nesigurnu privrženost u skladu s procjenama odgajateljica i učiteljica. Naposljetku, odgajatelji i učiteljice svoje odnose s djecom procjenjuju visoko bliskima i nisko konfliktnima. Na kraju ovog poglavlja nalazi se i prikaz spolnih razlika u ovim čimbenicima prijelaza s obzirom na ustanovu i procjene odgajatelja/učiteljica i roditelja.

Deveto poglavlje, »Osobine ličnosti, dobrobit i institucijska suradnja odgajatelja i roditelja te učitelja i roditelja«, prikazuje nalaze istraživanja vezane uz osobine ličnosti, dobrobit i institucijsku suradnju odgajatelja/učitelja s roditeljima. Na razini cijelog uzorka, utvrđene su visoke razine

dobrobiti, optimizma i životnog zadovoljstva, dok je razina otpornosti bila umjerena. Ipak, postoje i razlike između profesija – učiteljice pokazuju više razine svih navedenih varijabli u odnosu na odgajateljce.

»Odnos između intrapersonalnih i interpersonalnih čimbenika značajnih za kvalitetu prijelaza i prilagodbe kod djece rane i predškolske te osnovnoškolske dobi« deseto je poglavlje ove monografije. U navedenom poglavlju detaljno su istražene korelacijske veze između različitih čimbenika koji utječu na kvalitetu prijelaza djece i njihovu prilagodbu. Dobiveni rezultati ukazuju na to da kvaliteta prijelaza i prilagodbe djece ovisi o kombinaciji djetetovih socio-emocionalnih karakteristika, pozitivnih osobina roditelja i odgajatelja/učitelja, ali i o kvaliteti njihove međusobne suradnje.

Jedanaesto poglavlje obuhvaća kratak zaključak i implikacije istraživanja za praksu, studijske programe i odgojno-obrazovne politike. U ovom poglavlju autorica sažima ključne nalaze istraživanja i osvrće se na potencijalna ograničenja istraživanja. Autorica naglašava važnost kontinuiranog poboljšanja kvalitete suradnje među roditeljima, odgajateljima, učiteljima i djecom, ali i kontinuiranog educiranja i unaprjeđivanja kompetencija učitelja i odgajatelja. Osim toga, predlaže daljnja istraživanja u ovom području kako bi se dodatno istražili dobiveni rezultati, ali i razvile praktične smjernice za obrazovne politike.

Znanstvena monografija *Dobrobit djece tijekom prijelaznih perioda: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela* ističe se teorijskom utemeljenošću, metodološkom sofisticiranošću te visokim stupnjem čitkosti i primjenjivosti. Rezultati istraživanja u monografiji su često prikazani tablično i grafički, što čini monografiju preglednijom i vizualno zanimljivijom. Autorica maksimalno pojednostavljuje prikaz rezultata istraživanja i objašnjava na način prikladan za široku publiku. Osim toga, posebnu vrijednost predstavlja i prikupljanje podataka iz svih relevantnih izvora – od djece, roditelja, odgajatelja i učitelja, a što daje cjelokupan uvid u realno stanje vezano za prijelaze i percepciju svih relevantnih dionika ovog procesa. Ova monografija ne samo da empirijski potvrđuje važnost dinamičkih odnosa tijekom dječjih prijelaza nego i otvara prostor za konkretna poboljšanja prakse – kroz unapređenje inicijalnog obrazovanja odgojitelja i učitelja, promicanje profesionalnog razvoja te intenzivnije uključivanje roditelja. Knjiga predstavlja izuzetno vrijedan doprinos znanstvenoj zajednici, ali i odgojno-obrazovnoj praksi, pozivajući na pristup koji djetetovu dobrobit stavlja u središte svake tranzicije, a što svima koji rade s djecom i treba biti najvažniji cilj.

Vanja Brandić Mičetić